

فصلنامه تخصصی سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)
علمی - پژوهشی
سال چهارم - شماره سوم - پائیز ۱۳۹۰ - شماره بیایی ۱۳

«ساختارهای شکلی» بانو گشسب نامه

(ص ۶۶ - ۵۳)

عبدالرضا سیف (نویسنده مسئول)^۱، مرضیه مسیحی پور^۲
تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۳/۵
تاریخ پذیرش قطعی: ۹۰/۵/۸

چکیده:

حدود سال ۱۹۱۴ ولادیمیر پراپ، ویکتور اشکولوفسکی و میخائیل باختین مکتب نوینی در مطالعات ادبی به وجود آوردند، که بعدها فرمالیسم نامیده شد. پیش از پراپ پژوهشگران ادبی قصه‌ها را به واسطه شخصیتها یا محتوای قصه‌ها بررسی میکردند. پراپ به یک ساخت واحد برای قصه‌ها معتقد بود که از طریق کارهای اشخاص قصه قابل پیگیری است. این نگرش و دیدگاه بعدها ساختارگرایی و روایت‌شناسی ساختارگرا را تحت تاثیر قرار داد. هدف نگارنده این نوشته بکارگیری و آزمایش مدل پیشنهادی پراپ بر منظومه حماسی بانو گشسب نامه است.

کلمات کلیدی:

بانو گشسب نامه، خویشکاری، حرکت، پراپ.

۱ - استناد دانشگاه تهران seif@ut.ac.ir

۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تهران mmasihpoor@yahoo.com

مقدمه:

پراپ همه قصه‌های عامیانه را شکل‌های مختلف داستانی میدانست که روایت‌های مختلف و بازآرایی آنها سبب ایجاد کارکردهای متفاوتی شده است. این کارکردهای متفاوت به منزله همان پیرنگ است. روش پراپ تجربی است و تجزیه و تحلیل‌های حاصل از آن را میشود تکرار کرد. از سوی دیگر، روش پراپ تنها به ساختار متن میپردازد و متن را جدای از بافت اجتماعی و فرهنگی آن بررسی میکند.

پراپ شخصیت‌های حاضر در حکایتها را در هفت دسته کلی و اصلی تقسیم کرد:

- ۱- قهرمان ۲- شاهدخت ۳- بخشنده یا پیشگو ۴- یاوران یا دوستان قهرمان
- ۵- فرستنده که قهرمان را به مأموریت میفرستد ۶- بدکار و شریر ۷- قهرمان دروغین یا شیاد (ر.ک. احمدی، ۱۳۸۰: ۱۴۵)

براساس مطالعات پراپ "نام قهرمان داستانها و همچنین صفات آنها تغییر میکند، اما کارهای آنان و خویشکامی‌هایشان تغییر نمیکند. از اینجا میتوانیم استنتاج کنیم که در یک قصه، اغلب کارهای مشابه به شخصیت‌های مختلف نسبت داده میشود. این امر مطالعه قصه را براساس خویشکاری قهرمانانش میسر میسازد.^۱

منظومه حماسی بانوگشسب نامه در قالب مثنوی، در بحر متقارب مثنی، درباره دلاوریهای "بانو گشسب" (یا گشسب بانو)، دختر "رستم"، که در قرن (پنجم یا ششم ق) به پیروی از شاهنامه فردوسی سروده شده است. منظومه بانو گشسب نامه مشتمل بر ۱۰۳۲ بیت و فاقد مقدمه است. در آغاز این منظومه رستم تربیت پسرش "فرامرز" را به بانو گشسب میسپارد و سپس شرح دلاوریهای آن دو بویژه بانو گشسب، که در منظومه از او با عنوان بانو یاد شده است، در پی میآید. بانو گشسب نامه، تنها منظومه حماسی فارسی است که قهرمان آن زن است. بنمایه اصلی حکایتها و دلاوریهای بانو گشسب شاید به فرهنگ کهن اقوام ایرانی باز گردد. نکته قابل توجه در این منظومه دو جنبه شخصیت بانو گشسب است، از یکسو زنی است زیبا، قدرتمند و سرکش که با مردان حتی شیفتگان خود مبارزه میکند و از سوی دیگر دختری است مطیع پدر. این منظومه در زمره ادبیات حماسی سکایی است که مانند روایات دیگر اعضای خاندان رستم با روایات کیانی در میآمیزد. همانگونه که سام، زال و رستم به خدمت کیقباد، کیخسرو و کیکاووس از پادشاهان کیانی در میآیند،

۱ - برای دیدن ساختار خویشکاریهای پراپ به یادداشت‌های مقاله مراجعه شود.

بنابر روایت بهمن نامه، بانو گشسب و خواهرش زربانو نیز به مقام پیشروی و رایزنی "همای" میرسند.

سراینده بانو گشسب نامه دانسته نیست. از آنجا که در برخی از نسخه‌ها، این منظومه با فرامرنامه (منظومه‌ای درباره فرامرز پسر رستم) در یک مجلد آمده است، کراچی احتمال میدهد که سراینده هر دو منظومه یک تن باشد.

منظومه بانو گشسب‌نامه مانند دیگر مثنویهای حماسی در حوزه مفردات، دستور، صنایع ادبی و توصیفها، متأثر از شاهنامه است و این معنی را در جای جای این منظومه میتوان دید. از همین رو، سراینده این منظومه مانند دیگر سرایندگان منظومه‌های حماسی پیرو شاهنامه، به جز گرشاسب نامه، نتوانسته است به سبک مستقلی دست یابد. زبان بانو گشسب نامه ساده و روان است. عناصر سامی در این داستان وجود ندارد و نشانه‌های کهنگی در زبان شعر این منظومه فراوان دیده میشود (کراچی، مقدمه: ۱۳۸۲)

<p>(۱) وضعیت آغازین</p> <p>(۲) A^6 شریب صدمات جسمانی وارد می‌آورد</p> <p>(۳) B میانجیگری قهرمان (مصیبت یا نیاز علنی میشود)</p> <p>(۴) a یکی از افراد خانواده آرزوی داشتن چیزی را دارد</p> <p>(۵) D^{10} به قهرمان وسایل جادو بخشیده میشود</p>	<p>قصه‌ها و تحلیل آنها :</p> <p>داستان اول : همسر رستم پسری به دنیا می‌آورد. رستم نام او را فرامرز میگذارد و به دخترش بانو گشسب میسپارد تا آداب جنگ و بزم و شکار را به او بیاموزد.</p> <p>فرامرز بسرعت آداب جنگ و بزم را می‌آموزد و با یلان و دلیران روزگار برابری میکند. فرامرز و بانو هر روز به شکار رفته و با هم چون ماه و خورشید بودند. (۱)</p> <p>روزی در شکارگاه ناگهان گوری از دور نمایان شد که بسرعت به بانو و فرامرز نزدیک میشد در حالیکه شیری او را تعقیب میکرد. (۲)</p> <p>بانو با شمشیر شیر را کشت (۳). گور به نزدیک اسب بانو آمد و سر بر زمین سائید و ناگهان ناپدید شد و به جای آن جوانی زیباروی که نقش دختری زیبا بر پیراهن داشت ظاهر شد و گفت "عین" پادشاه پریان زمینم و آن شیر "سرخاب" پادشاه جنیان روی زمین.</p> <p>فرامرز عاشق تصویر شد (۴) و پادشاه پریان "عین" گفت این دختر شاه فرطوش طوش است. و راه رسیدن به او را برای فرامرز بیان میکند.</p> <p>بانو از پادشاه پریان سوزن دوزی بر پارچه را آموخت (۵) و تصویر خود را بر پارچه‌ها نقش میکرد.</p> <p>داستان دوم: بانو جنگاوری بزرگ بود که با یلان روزگار ادعای برابری و حتی برتری</p>
---	--

<p>(۱) وضعیت آغازین</p> <p>(۲) قهرمان از کاری نهی میشود</p> <p>(۳) نهی نقض میشود</p> <p>(۴) قهرمان خانه را ترک میکند</p> <p>(۵) یاریگر تغییر چهره میدهد</p> <p>(۶) D_1 بخشنده قهرمان را آزمایش میکند</p>	<p>میکرد. وی و فرامرز هر روز در پی شکار بودند تا اینکه به شکارگاه "دشت رغوی" در سرزمین توران گذارشان افتاد که مرغزاری خوش و خرم بود و هر روزه شکار فراوانی میکردند. (۱)</p> <p>زال زر آن دو را از این کار منع میکرد (۲) که به دشت رغوی نروند چرا که سرزمین تورانیان است و ممکن است تورانیان ناگهان آنان را اسیر کنند اما آنان این سخن را بیهوده میدانستند و همچنان به آنجا میرفتند. (۳)</p> <p>روزی زال به رستم گفت که فرزندان را گوشمال بده که هر روز به دشت رغوی میروند (۴) مبادا که ناگهان در دست تورانیان اسیر شوند و ننگ آن بر ما بماند. رستم که این سخن را شنید به زال گفت که آنها را دست بسته به نزد تو میآورم.</p> <p>سپس روز بعد رخس را چون قیر سیاه کرد و لباس مبدل پوشید (۵) و نقاب بر چهره انداخت که شناخته نشود و به دنبال فرزندان خود رفت که در دشت رغوی در حال شکار بودند.</p> <p>بانو و فرامرز در حال باده گساری بودند که رستم به آنها رسید. در حالیکه شمشیری هندی در دست داشت به آنها گفت زود نام خود را بگوئید که شکار خوبی، یک غلام و یک کنیز به دست آورده ام، شما را نزد افراسیاب میبرم و به او میفروشم و ثروتمند میشوم. (۶)</p>
---	--

<p>(۷) H نبرد در فضای باز</p>	<p>فرامرز و بانو با او به جنگ پرداختند تا اینکه غروب شد و وعده جنگ روز بعد را کردند. (۷)</p>
<p>(۸) Z قهرمان شکست میخورد</p>	<p>رستم که خود را کوه‌تن کوهزاد خواند گفت که فردا برادرش کوهیار را به کمک می‌آورد. بانو و فرامرز شب، جنگ خود را با سواری تورانی به رستم و زال گفتند. روز بعد رستم به همراه زواره با لباس مبدل به دشت رغوی رفتند.</p> <p>رستم با بانو جنگید و او را به بند افکند. (۸) و پس از آن فرامرز را به بند کشید. زال نیز در این زمان با لباس مبدل به دشت آمد. رستم و زواره به استقبال او رفتند و به او ادای احترام کردند.</p>
<p>(۹) E¹ قهرمان از عهده آزمون بر می‌آید</p>	<p>بانو با دیدن در بند بودن فرامرز، بند را پاره کرد و به رستم حمله کرد با شمشیر دست وی را زخمی و نقابش را پاره کرد (۹) و او را شناخت. شمشیر را انداخت.</p> <p>فرامرز اعتراض کرد که دلیل این زبون کردن فرزندان چیست؟</p>
<p>(۱۰) ↓ بازگشت قهرمان</p>	<p>رستم گفت زبون شدن فرزندان به دست پدر، نشان بزرگی آنان است. زواره و زال نیز نقاب خود را گشودند و باهم به زابل برگشتند. (۱۰)</p> <p>داستان سوم: روزی فرامرز و بانو برای شکار به دل سرزمین توران رفتند و خیمه زدند. نزدیک غروب لشکری انبوه از تورانیان به سپهداری شیده از آنجا عبور می‌کرد. شیده خیمه رستم را که دید، ترسید. فرامرز و بانو غرق لباس جنگ</p>

<p>(۱) وضعیت آغازین α</p> <p>(۲) \mathcal{E}_1 شیر به جمع آوری اطلاعات میپردازد</p> <p>(۳) a^{16} شیر به زور دختری را برای ازدواج میخواهد</p> <p>(۴) D^9 موجود متخاصمی به نبرد با قهرمان میپردازد</p> <p>(۵) E^9 قهرمان دشمن را سرکوب میکند</p> <p>(۶) A^{18} شیر دستور جنگ میدهد</p> <p>(۷) Γ_1 شیر از کاری نهی میشود</p> <p>(۸) \downarrow بازگشت قهرمان</p> <p>(۱) وضعیت آغازین α</p> <p>(۲) A_{16} شیر کسی را به زور برای ازدواج میخواهد</p> <p>(۳) A_{19} شیر اعلان جنگ می دهد</p> <p>(۴) D^9 موجود متخاصمی به نبرد با قهرمان میپردازد</p> <p>(۵) H نبرد در فضای باز</p> <p>(۶) E^9 قهرمان دشمن را سرکوب میکند</p>	<p>بودند. فرامرز به استقبال آنان آمد و خود را معرفی و آنان را به مهمانی خود دعوت کرد (۱) پیران و شیده پذیرفتند. شیده هنگام باده نوشی عاشق بانو میشود (۲) پیران میفهمد و او را به دربار افراسیاب باز میگرداند و عاشق شدن شیده را بازگو می کند (۳) تمر تاش از پهلوانان دربار افراسیاب آماده جنگ با بانو و اسیر کردن او میشود (۴) با لشکری به سوی بانو می رود اما تا بانو را میبیند، عاشق او می شود و ابراز عشق میکند. بانو با یک ضربه پشمشیر او را دو نیم میکند و نزد افراسیاب میفرستد (۵) شیده که چنین میبیند از عشق بانو روی گردان میشود. افراسیاب قصد جنگ با بانو را میکند (۶) و پیران او را پند میدهد که شاید بانو طعمه ای از جانب رستم برای نابودی افراسیاب باشد و او را از جنگ باز میدارد (۷) بانو و فرامرز به زابل باز میگردند و فرامرز حوادث را بازگو میکنند. (۸)</p> <p>داستان چهارم: با پراکنده شدن آوازه بانو، سه شاه هند، جیپور و چیپال و رای عاشق او میشوند (۱) و بانو را از زال خواستگاری میکنند (۲). رستم به هر سه آنان جواب رد میدهد و آنان همزمان به زابل لشکر میکشند. (۳)</p> <p>بانو با جیپور و چیپال میجنگد (۴) و (۵) و آنها را شکست میدهد (۶) رای از ترس بانو از زال امان میخواهد. زال او را امان میدهد و</p>
--	--

<p>(۱) وضعیت آغازین a</p> <p>(۲) D قهرمان آرزوی داشتن چیزی را دارد</p> <p>(۳) Dx قهرمان با موجود متخاصمی می‌جنگد</p> <p>(۴) d بخشنده فرا خوانده میشود</p> <p>(۵) D^1 بخشنده قهرمان را می‌آزماید</p> <p>(۶) E^1 قهرمان آزمون را با موفقیت طی میکند</p> <p>(۷) W ازدواج</p>	<p>آنان را با سپاهیان‌شان به هند باز میگرداند . داستان پنجم : وصف بانو به دربار کاووس نیز میرسد(۱) پهلوانان هرکدام خود را شایسته همسری بانو میخوانند و سرانجام بین آنان جنگ در میگیرد (۲) کاووس فردی را به دنبال رستم میفرستد(۳) و او را فرا میخواند .رستم به دربار می‌آید(۴) و میگوید فرش دربار را در صحرای بزرگ بگسترند و پهلوانان بر آن بنشینند (۵) و رستم آن را تکان میدهد آنکس که بر روی فرش باقی ماند داماد رستم میشود (۶) شب ازدواج بانو دستهای گیو را میبندد و و او را گوشه اتاق میاندازد. یکی از خدمه به گودرز پدر گیو خبر میدهد و او نزد رستم برای گلایه می‌رود .رستم نیز نزد بانو رفته و او را نصیحت میکند و بانو پند پدر رار و به زندگی با گیو میپردازد.(۷)</p>
--	---

تحلیل داستان اول : در این حرکت ، مطابق منطق حاکم بر الگوی پراپ چنین به نظر می‌رسد که این حرکت در طول زمان کوتاهتر و بخش اصلی آن حذف شده است. چرا مطابق الگوی پراپ، در پی احساس نیاز یکی از افراد خانواده، قهرمان عازم سفر میشود تا آن را برطرف کند. در این حکایت از حماسه بانو گشسب نامه آنچه مسکوت میماند عشق فرامرز به دختر فرطوش طوش است که به نظر میرسد ذکر این مقدمه از جانب راوی-سراینده برای بیان اقدام بانو جهت رساندن برادر به کام دل باشد. آنچه جالب توجه به نظر می‌آید این است که از عاشق شدن فرامرز و حتی کودکی او در حماسه فرامرزنامه ذکری به میان نیامده است. نیز در همین حرکت اولیه بانو از عین، پادشاه پریان روی زمین سوزن دوزی بر روی لباس را فرامیگیرد که انتظار میرفت عین، نقش یاریگر و سوزن دوزی عامل جادویی اهدایی از جانب یاریگر باشند. اما برخلاف انتظار، این دو مورد بناگاه از داستان حذف و دیگر یادی از آنها نمیشود!

این قصه دارای یک حرکت است و آن عبارت از این است که «بانو در دشت شیری را میبیند که گورخری را تعقیب میکند. بانو شیر را میکشد و گورخر را نجات میدهد. گورخر پادشاه پریان است. فرامرز عاشق دختر نقش شده بر جامه پادشاه پریان میشود.» این نوع حرکت از نوع حرکت دوم پراپ است؛ یعنی شرارتی در قصه پدیدار میشود، قهرمان به چاره‌سازی میپردازد. نمودار این حرکت بدین شکل است:

$$\alpha A_6 B a D_{10}$$

این حرکت از نظر محتوی از نوع نمودار اول خویشکاریهای پراپ، یعنی «بسط از طریق کشمکش و جنگ» (H-I) که پراپ نمودار این نوع خویشکاری را بدین گونه ارائه کرده است:

$$A B C \uparrow D E F G H J K \downarrow Pr Rs LQ EX TUW$$

با مقایسه نمودار این قصه، با نمودار پراپ میبینیم، این نمودار، نمودار کاملی از تمام خویشکاریها، آنگونه که پراپ ارائه کرده است نیست اما تقریباً بر آن منطبق است و جایجایی در عناصر آن دیده نمیشود.

تحلیل داستان دوم: خلاصه حرکت قصه

«بانو و فرامرز برای شکار به دشت رغوی در سرزمین توران میروند. زال آنها را ازین کار منع میکند. بانو و فرامرز نهی را نقض میکنند. رستم با چهره مبدل به نبرد با آنان میپردازد و آنها را شکست میدهد.»

نمودار این حرکت بدین شکل است:

$$\square \square \uparrow x D_1 H Z E_1 \downarrow$$

این حرکت از نظر محتوا، از نوع نمودار اول خویشکاریهای پراپ، یعنی «بسط و کشمکش» (H-I) که پراپ نمودار این نوع خویشکاری را بدین گونه ارائه کرده است:

$$ABC \uparrow DEFGHJK \downarrow pr Rs LQ EX TUW$$

با مقایسه حرکت قصه دشت رغوی با نمودار پراپ می بینیم این نمودار، نمودار کاملی از تمام خویشکاریها، آنگونه که پراپ ارائه کرده است؛ نیست و با آن نیز مطابقت کامل ندارد.

در این قصه دو خویشکاری X و Z در نمودار پراپ وجود ندارند که بنظر میرسد خاص حماسه های ایرانی باشند. در صورت تلاش برای مطابقت اجباری با الگوی پراپ، این دو خویشکاری باید نادیده گرفته میشدند.

علامت Z در این نمودار برای خویشکاری شکست قهرمان بکار گرفته شده است که در نمودار قصه های پریان پراپ دیده نمیشود.

علامت X برای تغییر چهره یاریگر بکار گرفته شده است که این خویشکاری نیز در نمودار پیشنهادی پراپ دیده نمیشود. در میان خویشکاریهای پراپ تغییر چهره تنها به شیر نسبت داده شده است اما در این حرکت به یاریگر نسبت داده شده است.

تحلیل داستان سوم: خلاصه حرکت

«بانو و فرامرز برای شکار به سرزمین توران میروند. شیده فرزند افراسیاب عاشق بانو میشود. افراسیاب یکی از پهلوانان را برای ربودن بانو میفرستد. بانو شیر را شکست میدهد.»

این حرکت از نوع حرکت اول پراپ است، یعنی یک حرکت به طور کامل تمام میشود و پس از آن حرکت دیگری آغاز میشود. نمودار این حرکت بدین شکل است:

$$\square_1 \square_{16} D_9 E_9 A_{18} r \downarrow$$

این حرکت نیز مانند دیگر حرکت‌های دیگر بانو گشسب نامه، از نظر محتوا، از نوع نمودار اول خویشکاریهای پراپ؛ یعنی «بسط با کشمکش و جنگ» (H-I). که پراپ نمودار آن را بدین شکل ارائه کرده است.

$$ABC \uparrow DEFGHJK \downarrow pr Rs LQ EX TUW$$

این نمودار نیز با آنکه تمام خویشکاریهای ارائه شده پراپ را ندارد اما به طور کامل با آن مطابقت دارد. در این نمودار نیز جابجایی در عناصر دیده نمیشود و حتی خویشکاری افزون یا مغایر با نمودار پیشنهادی پراپ وجود ندارد.

تحلیل داستان چهارم: خلاصه حرکت قصه

«سه تن از پادشاهان هندوستان بانو را از رستم خواستگاری میکنند. رستم نمیپذیرد و آنان به زابل لشکرکشی میکنند. بانو با آنان میجنگد و آنان را شکست میدهد.»
نمودار این حرکت به شکل زیر است:

$$A_{16} A_{19} D_9 H E_9$$

این حرکت نیز مانند دیگر حرکت‌های ذکر شده بالا از نوع حرکت اول پراپ است. به زبانی دیگر حرکت پس از پایان حرکت قبل انجام میشود. این حرکت از نظر محتوا، از نوع اول خویشکاریهای پراپ؛ یعنی «بسط با کشمکش و جنگ» (H-I) است که نمودار آن ضمن حرکت‌های پیشین ذکر شده است. در این حرکت نیز تمام خویشکاریهای پراپ را نمیبینیم. با این وجود الگوی به دست آمده به تمامی با الگوی پراپ مطابقت دارد و جابجایی عناصر یا عنصر مغایر بومی نیز در آن دیده نمیشود.

تحلیل داستان پنجم: خلاصه حرکت قصه

«وصف بانو به دربار کی کاووس میرسد. بین پهلوانان بر سر شایستگی همسری بانو جنگ در میگیرد. کی کاووس رستم را به کمک فرا میخواند. رستم پهلوانان را روی فرشی مینشاند و آن را میتکاند. گیو روی فرش باقی میماند و داماد رستم میشود.»
نمودار این حرکت به شکل زیر است:

$$\mathcal{D} DX \mathcal{d} D_1 E_1 W$$

این حرکت برخلاف چهار حرکت ذکر شده از نظر محتوا، از نوع دوم خویشکاریهای پراپ، یعنی «بسط از طریق انجام کار دشوار» (M-N) است که نمودار آن به شکل زیر است:

$$ABC \uparrow DEFGLMJNK \downarrow Pr RS EX TUW$$

با مقایسه حرکت قصه از دواج بانو با گیو، با نمودار الگوی پراپ می بینیم این نمودار، نمودار کاملی از تمام خویشکاریها، آنگونه که پراپ ارائه کرده است نیست و علاوه بر اینکه با نمودار پراپ مطابقت کامل ندارد دو خویشکاری \mathcal{D} و \mathcal{d} نیز در نمودار پراپ دیده نمیشود و در صورت حذف آنها بخش اساسی از ساختار قصه نادیده گرفته میشود. در این حرکت علامت \mathcal{D} معادل «قهرمان آرزوی داشتن چیزی را دارد» و \mathcal{d} معادل «بخشنده فرا خوانده میشود» که هیچکدام در نمودار پراپ دیده نمیشوند.

نتیجه:

همانگونه که دیده میشود بانو گشسب نامه یک حماسه پنج حرکتی است که ترتیب حرکتها طبق صورت شماره (۱) پراپ است. طبق این صورت هر حرکت پس از اتمام حرکت پیشین آغاز میشود. هیچ یک از حرکتها تمام خویشکاریهای پیشنهادی پراپ را ندارند و دو حرکت (۴ و ۲) خویشکاریهایی افزون با الگوی پراپ دارند که باعث عدم تطابق کامل حرکتها با الگوی وی میشوند. میتوان دلیل تعداد اندک خویشکاریهای حرکتها را که به ده عدد هم نمیرسند، چنین دانست که این حرکتهای فشرده و کوتاه، خلاصه و باقیمانده یک حماسه با خویشکاریهایی بیش از این هستند. نیز باید به این نکته در حرکت پنجم دقت کرد که برخلاف الگوی پراپ در این حرکت بخشنده به کمک فراخوانده میشود و ما این را با علامت \bar{k} نشان دادیم. این حماسه طبق الگوی پیشنهادی پراپ جهت تقسم بندی حرکتها براساس موضوع و محتوا به جز حرکت پنجم که بسط از طریق انجام کار دشوار (M-N) است؛ زیر مجموعه بسط از طریق خویشکاری H-I (جنگ و کشمکش) قرار میگیرد.

یادداشتها:

شرح

اعضای خانواده معرفی میشوند، قهرمان معرفی میشود
یکی از اعضای خانواده ناپدید میشود
ممنوعیت به قهرمان اعلام میشود (میتواند بر عکس باشد)
ممنوعیت نقض میشود
ضد قهرمان میکوشد اطلاعاتی به دست آورد
ضد قهرمان اطلاعاتی درباره قربانی کسب میکند
ضد قهرمان سعی میکند قربانی را فریب دهد
قربانی فریب میخورد
ضد قهرمان به یک عضو خانواده آسیب میرساند یا
عضو خانواده فاقد چیزی است و اشتیاق برای چیزی دارد
فاجعه آشکار میشود، قهرمان به محل رهسپار میشود
قهرمان (جوینده) مقابل را میپزیرد
قهرمان خانه را ترک میگوید
قهرمان آزمایش میشود، عامل یاری دهنده، جادویی را دریافت میکند

خویشکاری

α وضعیت اولیه
 β .۱ غیبت
۲. ممنوعیت
۳. زیر پا گذاشتن
۴. شناسایی
۵. S تحویل
۶. n حيله گری
۷. شراکت در جرم
۸. A شرارت
a
۹. B وساطت
۱۰. C مقابله
۱۱. n عزیمت
۱۲. D کارکرد اعطا کننده اول

قهرمان در قبال عامل یا اعطاکننده واکنش نشان میدهد	E.۱۳ واکنش قهرمان
قهرمان کاربرد عامل جادویی را فرا میگیرد	F.۱۴ دریافت عامل
قهرمان به شیء مورد جستجو رهنمون میشود	G.۱۵ تغییر مکانی
قهرمان و ضد قهرمان به نبرد رویارو میپردازند	H.۱۶ مبارزه
به قهرمان انگ زده میشود	J.۱۷ داغ بد نامی
ضد قهرمان شکست میخورد	I.۱۸ پیروزی
بدقابالی یا فقدان اولیه از میان برداشته میشود و	K.۱۹ حل و فصل
قهرمان باز میگردد	k.۲۰ بازگشت
قهرمان تعقیب میشود	Pr.۲۱ پیگیری، تعقیب
قهرمان از پیگرد میرهد	Rs.۲۲ نجات
قهرمان به طور ناشناس، پا به خانه یا هر جای دیگر میگذارد	O.۲۳ ورود به طور ناشناس
قهرمان دروغین ادعای بی پایه مطرح میکند	L.۲۴ ادعای بی اساس
امری خطیر به قهرمان پیشنهاد میشود	M.۲۵ تکلیف دشوار
امر خطیر به طور قطعی حل میشود	N.۲۶ راه حل
قهرمان شناخته میشود	R.۲۷ تشخیص
مچ قهرمان دروغین یا ضد قهرمان باز میشود	Ex.۲۸ افشاگری
به قهرمان ظاهر تازه ای داده میشود	T.۲۹ تغییر هیئت
ضد قهرمان به سزای اعمال خود میرسد	U.۳۰ مجازات
قهرمان ازدواج میکند، بر تخت پادشاهی تکیه میزند	W.۳۱ عروسی

فهرست منابع :

- ۱- ساختار تأویل متن، بابک احمدی، تهران، نشر مرکز، چ ۵، ۱۳۸۰
- ۲- درآمدی نقادانه - زبان شناختی بر روایت، مایکل جی تولان، ترجمه ابوالفضل حری، تهران، بنیاد سینمایی فارابی، ۱۳۸۳
- ۲- دستور زبان داستان، احمد اخوت، تهران، نشر فردا، چ اول، ۱۳۷۱
- ۴- ریخت‌شناسی قصه‌های پریان، ولادیمیر پراپ، ترجمه فریدون بدره‌ای، تهران، نشر توس، ۱۳۸۶
- ۵- از رنگ گل تا رنج خار (شکل‌شناسی قصه‌های شاهنامه)، قدمعلی سرامی، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۸
- ۶- ریخت‌شناسی قصه، ولادیمیر پراپ، ترجمه م. ماشی‌گر، چ اول، تهران، نشر روز، ۱۳۶۸
- ۷- روایت در فرهنگ عامیانه، رسانه و زندگی روزمره، آرتور آسا برگر، ترجمه محمد رضا، تهران، سروش، ۱۳۸۰
- ۸- دانشنامه نظریه‌های ادبی معاصر، ایرناریما مکاریک، ترجمه مهران مهاجر و محمد نبوی، تهران، نشر آگه، ۱۳۸۴
- ۹- فرهنگ اصطلاحات نقد ادبی از افلاطون تا عصر حاضر، بهرام مقدادی، تهران، چ اول، نشر فکر روز، ۱۳۷۸
- ۱۰- ریشه‌های تاریخی قصه‌های پریان، ولادیمیر پراپ، تهران، نشر توس، چ اول، ۱۳۷۱
- ۱۱- بانو گشسب‌نامه، تصحیح دکتر روروح انگیز کراچی، تهران، نشر پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۲